

man kunne leve dengang, når man var eventyrer og havde råd til at tilfredsstille sine tilbøjeligheder.

Af politisk stof er der ikke meget i bogen og vel slet ikke noget, som ikke er kendt. Samlet giver bogen imidlertid en god karakteristik af Dinnesen, og det berettiger til fulde det lille skrift.

Vagn Dybdahl

Holger Munk: *Farø. En landbrugskulturhistorisk studie af liv og arbejde på en bondegård i tidehvervet omkring 1870*. (Udgivet af Holger Munk, 1971).

Farø er en ganske lille ø i farvandet mellem Sjælland og Falster, og bogen er en kærlighedserklæring til denne danske idyl, som også læseren kommer til at holde af (og grue for at motorvejsplaner skal destruere). Grundlaget for bogen er en dagbog eller vel snarere arbejdsbog ført 1868–75 af bondekarlen Lars Munk, dog kun i mindre grad ordret gengivet, det meste er genfortælling og kommentar ved udgiveren. Vi får et udmærket indtryk af arbejdet på en bondegård lige før maskiner, andelsbevægelse m. v. vendte op og ned på så meget. Man ser bogstavelig talt for sig de brede, stærke arbejdshænder, som er i næsten ubrudt aktivitet, fra tidlig morgen til sildig aften, helleg og søgn.

Hvilken flid og hvilken arbejdsglæde!

Bogen om Farø er et sjældent smukt stykke hjemstavns- og kulturhistorie. De mange herlige tegninger af Johannes Larsen, som udgiveren har kunnet låne fra »De danskes Øer«, gør den simpelthen til en bibliofil oplevelse.

Paul G. Ørberg

G. Langkau: *Die deutsche Sektion in Paris*. International Review of Social History vol. XVII (1972), parts 1–2 »1871 – Jalons pour une histoire de la Commune de Paris (...)«, pp. 103–150. – 1871, Jalons pour une histoire de la Commune de Paris, préparé sous la direction de Jaques Rougerie avec la collaboration de Tristan Haan, Georges Haupt et Miklos Molnar, Assen. (Van Gorcum, 1972).

Götz Langkau, videnskabelig medarbejder ved International Institut voor Social Geschiedenes i Amsterdam, beskriver på knap 40 sider (plus 12 sider med dokumenter fra IISG's arkiver) den parisisk-tyske sektionens tilblivelse og skæbne i årene 1865 til 1870.

Afhandlingen er særdeles interessant, ikke kun fordi den beskriver en »glemt« sektion, som dog var den kreds, i hvilken Leo Frankel, Kommunens senere arbejdsminister, virkede, men i særdeleshed fordi denne tyske sektion blev ledet og præget af danskeren Nils Lorents Petersen, som den dansksprogede litteratur næsten ikke kender. Ikke uden grund behandler Langkau danskeren, som om han talte om en dansk-født, tysk buntmagersvend ved navn N. L. Petersen: siden 1840 havde danskeren været borte fra sit hjemland, mest blandt tyske arbejdere, der inspirerede ham med socialistiske ideer; han havde, for at sige det med Langkaus træffende ord, »gleichsam als Monument der Kontinuität wohl an allen Organisationen deutscher Arbeiter seit Weitling teilgenommen« (s. 106). Alt dette førte vel til en udpræget praktisk internationalisme i Petersens arbejde blandt de tyske svende og arbejdere i Paris. Grunden til den tyske sektion lagdes ifølge Langkau i

1865, hvor Moses Hess, Karl Kaub, Victor Schily og Petersen mødtes i Paris (s. 105). I denne kreds af gamle IAA-tilhængere var Petersen den eneste proletar, hvis man ved dette ord forstår en mand, der var henvist til at sælge sine hænders arbejde og oven i købet stod under permanent polititilsyn. Det synes at have været Petersen, der samlede de tyske arbejdere omkring sig, således at den tyske sektion i høj grad var knyttet til ham og hans organisationstalent såvel som til hans autoritet som – og dette skal understreges – et *levende* monument. Petersen og hans menighed var »lassalleanere«, et faktum, Langkau understreger (s. 108). Allerede Franz Mehring vidner dog om dette forhold (*Geschichte der Deutschen Sozialdemokratie*, 2, s. 297.). At Petersen i 1865 direkte overgik til »lassalleanismen«, og at hans gode forbindelser til Becker i Genf derfor blev afbrudt, synes at være en ubeviselig påstand fra Langkaus side (s. 108); Petersen har nok været ret ligegyldig i teoretiske, for en pragmatiker af hans format, spidsfindige spørgsmål. Det fremgår tydeligt af hans efterladte breve (hvoraf Langkau kun kender de tyske). Hvis man taler om »lassalleanisme« og »marxisme« eller »internationalisme« i datidens arbejderbevægelse, er det ensbetydende med at overføre vore dages klare fraktionsskel til en tid og på mennesker, der ikke var meget interesseret i slige spørgsmål. I øvrigt skyldes påstanden om, at forbindelsen Becker – Petersen gik i stå, vel den kendsgerning, at der ikke i arkiverne findes nogen korrespondance fra 1865 til 1868. Breve kan dog også gå tabt. Siden 1867 var sektionen en proletarisk forening med ca. 30–40 medlemmer (s. 108), hvori Petersen var autoriteten; »Der Vorbote« gav altid Peter-

sen kvittering for de ikke ubetydelige summer, foreningen sendte i 1869 til Becker i Genf for at understøtte den svejtsiske forårsstrejke (s. 111 f.). Der findes også et brev fra Petersen til Becker, hvori den førstnævnte bebuder flere penge. Dette brev synes dog at blive undervurderet af Langkau, som ud fra den anskuelse, at forbindelsen mellem Becker og Petersen gik i stå på grund af danskerens »lassalleanisme«, mener at kunne vurdere brevet som en gentilnærmelse mellem de to. Forfatteren til dette brev er Petersen, men det ser ud, som om han har skrevet det i gruppens navn. Brevet er næsten fejlfrit og uden de sædvanlige pletter, streger, små notitser på margin o. s. v., som kendetegner Petersens breve. Det må derfor kunne konkluderes, at dette brev er skrevet efter et udkast og ved hjælp af en korrigerende hånd, og der var jo mange i gruppen, som beherskede tysk bedre end Petersen. Hvorfor skulle det så absolut være Petersen, der skrev dette officielle brev, selv om han ikke var i stand til at skrive tysk på en nogenlunde korrekt måde? Dog kun, fordi han var autoriteten blandt de tyske arbejdere. Da i 1867 tyskeren Philipp Peter kom til Paris, for straks at forsøge at gøre propaganda for »Marx«-fløjen i arbejderbevægelsen, lykkedes det for Petersen at holde gruppen samlet (s. 112), og at Gebert, en tysk lassalleaner, direkte talte om »La section Petersé« (s. 116), vidner om danskerens faste stilling i den velorganiserede kreds. Først i 1870 kom den tyske sektion i Paris under »marxistisk« indflydelse (s. 120), men Petersen synes på dette tidspunkt allerede at have forladt landet. Nu underskrev Leo Frankel sig som »korrespondierender Sekretär« (s. 128). I 1870 ødelagde kri-

gen den tyske sektion i Paris: Frankel fængsledes, de tyske arbejdere blev udvist, og Bachruch holdt kontakten med London og Genf i live (s. 130).

Afhandlingen er særlig interessant for den danske læser, fordi den tegner et billede af en historisk figur, man her i landet ikke kender meget til. Denne historiske figur, Nils Lorents Petersen, var med sikkerhed den første dansker, der var med i den internationale arbejderbevægelse. At han ikke var uden betydning for en af arbejderbevægelsens vigtigste perioder belyser afhandlingen.

Nogle usikkerheder i afhandlingen skyldes, at den udelukkende bygger på spredte dokumenter, andre skyldes tyske fagfolks manglende kendskab til dansk historisk litteratur: at Langkau staver Petersens mellemnavn som »Laurens« er kun en lille skønhedsfejl (s. 105); at han ikke kender til hans fødselsdato og derfor er nødt til formodninger, er ærgerligt.

Hans-Norbert Lahme

Niels Thomsen: *Dagbladskonkurrencen 1870–1970. Politik, journalistik og økonomi i dansk dagspresses strukturudvikling. I–II.* (Universitetsforlaget i København. I kommission hos Gads Forlag, 1972). 1114 sider.

Presseforskeren Niels Thomsens mammut-disputats om dagbladskonkurrencen 1870–1970 må være den mest omfattende doktor-afhandling, der er forsvaret ved et dansk universitet. På ikke mindre end 1114 store og tættrykte sider behandler den i Niels Thomsens komprimerede stil »politik, journalistik og økonomi i dansk dagspresses strukturudvikling« gennem hundrede år.

For overskuelighedens skyld – og

fordi forfatteren ikke selv i fornødent omfang hjælper læseren med en egentlig »nøgle« til de mange sider – skal det indledningsvis fastslås, at disputatsen i virkeligheden består af fire bøger. Så meget mere imponerende er det, at alle fire fremstillinger fremtræder som selvstændige og vægtige bidrag til centrale sider af dansk presseforskning, hvoraf flere hidtil har været næsten upåagtede og uomtalte.

Første bog kunne have været bind I, pp. 16–148. *Presseforskningens metoder* behandles her med en grundighed, der er uden sidestykke i nordisk massemedielitteratur. Særlig fortjenstfuldt er det, at der med opfindsomhed peges på utraditionelle muligheder for at fremskaffe supplerende og korrigerende materiale fra kildefattige perioder.

Anden bog kunne have været bind I, pp. 149–573. Det er *den egentlige disputats* med dens tese, diskussion og bevisførelse – forklaringen på, hvorfor dansk presse har artet sig så diametralt modsat i første i forhold til anden halvdel af de undersøgte hundrede år.

Tredie bog kunne have været bind II, pp. 577–803. Det er *den danske lokalpresses historie*, skrevet med en indlevelse i de enkelte bladområders historie, der virker lige forbløffende, hvor man end dykker ned i materialet. I hvilket af de 42 særskilt skildrede bladområder, man end søger at se forfatteren i kortene, må man konstatere, at fremstillingen intet steds er standset ved det skitseagtige. Det lokale særpræg – bladmæssigt og personmæssigt – er over alt kommet til sin ret. Den danske lokalpresse har omsider fået sin historie – og dansk lokalhistorie via disputatsen et enestående materiale at arbejde videre med.